

Schițe pentru un eventual tratat de anormalitate comportamentală:

barbarie&bestialitate&bibliomanie

Blueprints for an behavioural abnormality treat: savagery&bestiality&bibliomania

Șleahtițchi Mihai, doctor în psihologie, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Barbarie, stare atitudinală care denotă lipsă de respect, dispreț sau/și ură față de tot ceea ce înseamnă inteligență, cultură, rafinament.

Barbaria, potrivit mai multor surse de specialitate, este expresia concentrată a *spiritului necultivat*. În principiu, ea îl privește pe fiecare individ în parte. Actele ce o caracterizează se nasc, din acest punct de vedere, numai atunci când nu sunt luate în calcul drepturile omului sau este lezată demnitatea acestuia, când individul nu respectă legile sau cutumele sociale, când se face abstracție de normele morale sau religioase ale comunității și când, în sfârșit, se recurge – direct sau indirect – la tot felul de abuzuri sau crime. În cele din urmă, *barbaria* ajunge să îmbrățișeze întreaga gamă a inegalităților și devianțelor comportamentale, indiferent de sfera în care acestea se manifestă.

Caracterul profund antiuman al *barbariei* își găsește reflectare în creația mai multor oameni iluștri. Exemplele de mai jos aduc, credem, confirmarea necesară:

M. Eminescu – „cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, și-și face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizația e mai înaltă; cu cât omul stăpânește mai mult asupra omului, cu atâta barbaria este mai mare” [Opera politică, Vol. II, p. 466];

F. Birkowski - „dreptate fără bunătate, barbarie înseamnă” [Mowy Pogrzebowe i przygodne, 1901, p. 124].

Inițial, la greci și romani, noțiunea de „*barbarie*” era aplicată tuturor străinilor. Un timp îndelungat, creștinii au utilizat aceeași noțiune pentru a-i desemna pe toți cei care, în viziunea lor, nu făceau parte din tagma discipolilor lui *Christos*. Mai aproape de zilele noastre, s-a ajuns la concluzia că nu există o civilizație *cultă* și una *barbară*, ci *diferite civilizații*. Într-un asemenea context, după cum sunt predispuși să creadă numeroși specialiști în materie de antropologie culturală, „orice civilizație poate comite acte de *barbarie*, adică de violare a drepturilor omului (crimele naziste, torturile etc.) sau de distrugere a monumentelor de cultură (biblioteci, muzee, statui etc.)”.

Etimologie: din latinescul *barbaria* [= *barbarie, sălbăticie, cruzime*]

Sinonime: *barbarism, brutalitate, impolitețe, mitocănie, primitivism, rudimentarism, vulgaritate*

Antonime: *civilizație, amabilitate, eleganță, delicatețe, noblețe, politețe, rafinament*

Glosar multilingv:

- *barbarity* [engl.];
- *barbarie* [fr.];
- *barbarei* [germ.];
- *варварство* [rus.];
- *barbarie* [span.]

Concepte asociate: *brutalitate, civilizație, devianță, violență, vulgaritate, umanism*

Referințe bibliografice:

- *Arendt H.* Condiția umană. – Cluj-Napoca: *Idea Design& Print*, 2007.

- *Akerlof G.A., Shiller R. J.* Spirite animale: despre felul în care psihologia umană influențează economia și ce înseamnă asta pentru capitalismul global. – București: Editura *Publica*, 2010.
- *Didier J.* Barbarie // *J. Didier*. Dicționar de filosofie / Traducere, avan-prefață și completări privind filosofia românească de dr. *Leonard Gavrilu*. – București: Editura *Univers Enciclopedic*, 1998. – P. 33.
- *Lévy B.-H.* Barbaria cu chip uman. – București: Editura *Humanitas*, 1992.
- *Mattéi J.-F.* Barbaria interioară. Eseu despre imundul modern. – Pitești: Editura *Paralela 45*, 2005.
- *Sloterdijk P.* Disprețuirea maselor. – Cluj-Napoca: *Idea Design& Print*, 2002.
- *Smith I.* Race and Rhetoric in the Renaissance: barbarian errors. – New York: *Palgrave Macmillan*, 2009.
- *Sorel G.* Reflecții asupra violenței. – București: Editura *Incitus*, 2003.
- *Ternon Y.* Statul criminal. – Iași: Editura *Institutul European*, 2002.
- *Todorov T.* La peur des barbares: Au-delà du choc des civilisations. – Paris: *Robert Laffont*, 2008.
- *Wasserstein B.* Barbarism and Civilisation. A History of Europe in Our Time. – Oxford: *Oxford University Press*, 2007.

*

*

*

- *Кара-Мурза А. А.* «Новое варварство» как проблема российской цивилизации. – Москва: *Институт философии Российской Академии Наук*, 1995.
- *Курбанов М. Г.* Варварство в гримасах цивилизации // *Вестник Российского философского общества* (Москва). – 2006. – №2 (38). – С. 120–122.
- *Курбанов М. Г.* Варварство: дорога и дом // *Философия и общество* (Москва). – 2008. – Выпуск №1 (49). – С. 73–89.
- *Мотрошилова Н. В.* Варварство как оборотная сторона цивилизации // *Вестник Российского философского общества* (Москва). – 2005. – Выпуск №4 (36). – С. 24–33.
- *Мотрошилова Н. В.* Цивилизация и варварство в эпоху глобальных кризисов. – Москва: *ИФРАН, „Канон+”, РООИ „Реабилитация”*, 2010.
- *Петрухин В. Я.* Геродот и Нестор: варварство, цивилизация и муза Истории (памяти *Д. С. Раевского*) // *Вестник Евразии* (Москва). – 2007. – №4. – С. 68–90.

Bestialitate, cruzime feroce, stil comportamental caracterizat prin apucături sau instincte animale/de fiară.

Omul *bestial* este un om lipsit - cu desăvârșire sau în bună parte – de scrupule și compătimire, de gânduri morale, artistice și religioase. Neavând îndurare, el dă frâu liber pornirilor destructive, făcându-i pe ceilalți să sufere, să cadă în umilință, să treacă prin stări de frustrare și depresie extremă. Dominat de spiritul *bestialității*, omul se transformă treptat într-un călău, într-o ființă feroasă pentru care trocul satanic cu propria viață exprimă principiul existențial suprem. Zi de zi, el face dovada faptului că reprezintă un factor de intimidare, de represiune sau chiar de masacrare, manifestându-se cu plenitudine într-un spațiu dominat de violență, teroare și absurd.

Émile Zola, cel despre care se spune că este continuatorul fidel al lui *H. de Balzac*, vedea în *bestia* o caracteristică definitivă a speciei umane. Potrivit lui, „de când și-a ridicat șira spinării în sus și și-a transformat labele în mâini”, *homo sapiens* n-a devenit „mai puțin sălbatic sau mai puțin brutal decât strămoșii săi, acei strămoși care „rătăcesc și astăzi prin pădurile sălbatice ale Australiei”. Or, nu este viața de astăzi „o crudă sfâșiere între om și om, ferocitatea lăcomiei celui tare alergând să distrugă pe cel slab”? Desigur, afirmă autorul celebrelor „*La faute de l'abbé Mouret*”, „*Le réve*”, „*La bête humaine*”, „*L'argent*” și „*Un page d'amour*”, în fiecare zi întâlnim și oameni în care partea *bestială* lipsește sau abia se zărește, dar aceștia, oricum, sunt atât de rari încât dau impresia, adeseori, că sunt niște ființe străine, venite parca dintr-o lume străină, necunoscută, ideală.

Faimosul romancier francez nu este, bineînțeles, unicul care vorbește despre caracterul profund inuman al *bestialității*. Lucruri similare s-au spus în toate timpurile. În acest sens, sunt concludente, credem, următoarele exemple:

- **T. Hobbes** – „în afara statului domnesc patimi, războaie, teamă, sărăcie, josnicie, singurătate, sălbăticie, ignoranță, bestialitate și în stat domnește rațiunea, pacea, siguranța, fericirea, relațiile sociale, cunoașterea, bunăvoința” [*Leviathan* (1651)];
- **A. Schopenhauer** – „mojicia biruiește orice argument și eclipsează orice spirit... căci, exact vorbind, orice mojicie este un apel la bestialitate, care declină competența puterilor intelectuale sau a dreptului moral și pune în locu-i lupta puterilor fizice” [*Aforisme asupra înțelepciunii în viață* (1851)];
- **C. Petrescu** – „în afară de conștiință, totul e bestialitate” [*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* (1930)];
- **E. Cioran** – „bestialitatea vieții m-a călcat și m-a apăsât, mi-a tăiat aripile în plin zbor și mi-a furat toate bucuriile la care aveam dreptul” [*Pe culmile disperării* (1934)];
- **P. Țuțea** – „un umanist pur, adică indiferent religios, practică formele vieții de junglă, împingând cruzimea până la forma gratuită a bestialității tigrlui. Vremea noastră este plină de astfel de exemple” [*Neliniști metafizice* (1994)].

Bestialitatea zugrăvește partea negativă și brutală a ființei umane. Provocând traume de ordin fizic sau psihologic, ea este aceluși „fier încins” care lasă cicatrici adânci în sufletele tuturor celor care au avut nenorocul să-i cunoască puterea. Aceste semne, indubitabil, însoțesc victimele pe tot parcursul vieții lor, împiedicându-le să-și găsească propria identitate și sensul propriului fel de a fi. Frica, durerea, dezumanizarea și sentimentul neputinței sunt omniprezente, simbolizând, pe fundalul unei vieți fragile și extrem de complicate, *umbra terorii fără de sfârșit*.

În unele surse de specialitate – cum ar fi *Dicționarul de psihologie* al lui *N. Sillamy* sau *Dicționarul de sexualitate umană* coordonat de *Ph. Brenot* –, noțiunii de *bestialitate* i se atribuie un sens mai puțin obișnuit. Conform acestor surse, ea este chemată să înfățișeze *tipul de perversiune sexuală care constă în raportul sexual dintre un om și un animal*. *Bestialitatea* – găsim, bunăoară, la *N. Sillamy* – este foarte răspândită ca fantazare, întâlnindu-se în mitologie și în arte; în practică, ea este mai rară, dar se găsește la ambele sexe, îndeosebi la persoanele care trăiesc într-o anumită izolare, cum sunt păstorii de turme sau soldații din deșert.

Etimologie: din francezescul *bestialité* [= *bestialitate*]

Sinonime: *animalitate, ferocitate, cruzime, sălbăticie*

Antonime: *omenie, umanism, blândețe, milă, îndurare, tandrețe*

Glosar multilingv:

- *bestiality*[**engl.**];
- *bestialité*[**fr.**];
- *bestialität*[**germ.**];
- *сромство/зверство* [**rus.**];
- *bestialidad*[**span.**]

Concepte asociate: *animalitate, cruzime, devianță, omenie, violență, umanism*

Referințe bibliografice:

- *Bestialitate* // A. Scriban. Dicționarul limbii românești. Etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme. – Ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Oprișan. – București: Editura Saeculum I.O., 2013. – P. 165.
- *Bestialitate* // F. Marcu, C. Maneca. Dicționar de neologisme. – Ediția a II-a. – București: Editura Academiei Române, 1986. – P. 138.
- *Bestialitate* // Ph. Brenot (coord.). Dicționar de sexualitate umană. – București: Editura Sedcom Libris, 2014. – P. 54.
- Coruț P. Omul și-a învins bestia. – București: Editura Miracol, 2010.
- Fromm E. The Anatomy of Human Destructiveness. – New York: Holt, Rinehart & Winston, 1973.
- Galibert Th. La bestialité. – Cabris: Editions Sulliver, 2008.
- Rallin J. Bestialité. – Paris: Fleuve noire, 1995.
- Sillamy N. Dicționar de psihologie / Traducere, avânprefață și completări privind psihologia românească de dr. L. Gavrilu. – București: Editura Univers Enciclopedic, 1996. – P. 46.

* * *

- Головаха Е.И., Панина Н.В. Социальное безумие. История, теория и современная практика. – Киев: Издательство Абрис, 1994.
- Попов Л.М., Кашин А. П., Старшинова Т.А. Добро и зло в психологии человека. – Казань: Издательство КГУ, 2000.
- Хабермас Ю. Зверство и гуманность. Война на границе права и морали // Логос (Москва). – 1999. – № 5. – С. 12–17.
- Чиж В. Ф. Психология злодея, властелина, фанатика. – Москва: Издательство Республика, 2001.

Bibliomanie, stare afectivă deosebit de intensă și durabilă manifestată față de cărți.

Constituind expresia unei pasiuni exagerate, *bibliomania* se exteriorizează prin colectarea unor cantități impresionante de cărți sau prin achiziționarea multiplelor copii/exemplare ale aceleiași cărți. Cărțile sau copiile/exemplarele adunate nu îi sunt de nici un folos celui care le colecționează, ele având o capacitate de utilizare redusă. Mai mult, acestea sunt agonisite fără a se ține cont de valoarea lor artistică sau științifică.

Mai devreme sau mai târziu, *bibliomania* le creează indivizilor care devin dependenți de ea mari probleme, aducându-i până la un punct în care „*relațiile sociale nu mai merg ca altă dată*” și în care „*apar pericole evidente pentru sănătatea lor fizică și psihică*”.

În literatura de specialitate – de la noi, dar și din străinătate – dăm de mai multe exemple care scot în evidență caracterul aberant al *bibliomaniei*. Spațiul de care dispunem ne permite să facem referință la doar trei exemple de acest fel:

- Un biblioman înflăcărat a fost cunoscutul zidar maghiar *Yamnitski*, care, în afară de titlurile cărților, nu a citit nimic. Temându-se de soție, el nu aducea cărțile acasă, ci le punea într-o încăpere mare sub scară care era întotdeauna încuiată. A făcut o fereastră mică și prin ea arunca cărțile împachetate. După moartea sa, a fost foarte dificil de a intra în această bibliotecă stranie, deoarece ușa era blocată de cărțile adunate. Moștenitorii, totuși, au spart ușa, dând de cărți valoroase ungare din secolele XVI-XVII și chiar de primele cărți tipărite în Ungaria.

- *Richard Heber* (1773-1833), a fost un biblioman englez descendent dintr-o familie nobilă. A început să colecționeze cărți de la o vârstă fragedă. Cu timpul, a încetat să comunice cu oamenii și nu apărea nicăieri, în afară de biblioteci, librării și licitații de carte. Dacă auzea că se vinde o raritate bibliografică, mergea în vizită acolo și nu cumpăra doar un exemplar, ci două sau trei – ca să nu aibă parte alt colecționar de ele. Nimeni niciodată nu a știut câte cărți are *R.Heber* în bibliotecă sa: unii spuneau că a avut în posesie 150.000 de cărți, alții – că ar fi fost proprietarul a circa 500.000 de cărți. Această confuzie se datorează faptului că el și-a adunat cărțile în opt locuri diferite. Un castel din provincie și două din Londra s-au umplut repede cu cărți. În continuare, *R.Heber* a arendat o casă în Oxford pentru a depozita cărțile, iar cele cumpărate peste hotare nici nu le aducea acasă, arendând spații în Paris, Anvers, Bruxelles și Geneva. Dacă se presupunea că în Anglia el mai putea câte vreo carte, atunci cărțile procurate peste hotare erau „îngropate” în spațiile arendate. *R.Heber* pierdea interesul față de carte de îndată ce o cumpăra. Nu l-a interesat nici destinul cărților, ele nefiind indicate în testament. Moștenitorii, totuși, au găsit depozitele lui și au făcut o licitație care a durat 202 de zile și al cărei catalog cuprindea 2000 de pagini, cărțile fiind vândute, în final, cu 56.775 lire sterline.
- Este interesantă și istoria cu biblioteca de 600.000 de cărți a lui *Antoine Henri Bular*. Acesta era un cetățean simplu al Republicii Franceze - notar, savant, proprietar de apartamente. Evident, în apartamentul său nu era suficient loc pentru cărțile pe care le avea. Atunci a hotărât să nu mai arendeze chirișilor apartamentele sale, întreaga sa avere imobiliară transformându-se într-o mare bibliotecă. Cu timpul, însă, și ea a devenit neîncăpătoare. Tot cumpărând cărți, *A.H.Bular* a început să arendeze alte case pentru a le depozita. El aranja cărțile de diferite formate și dimensiuni una peste alta ca și cum ar fi avut la îndemână cărămizi, construind turnuri și cetăți, fântâni, case și piețe. Tot timpul său liber și-l petrecea în anticariatele de pe Seine, de unde se întorcea cu câteva duzine de cărți. Pentru transportarea lor, *A.H.Bular* și-a cusut o haină cu buzunare mari, în care puteau să încapă și cărți mai voluminoase. Soția sa a încercat să-l convingă să nu meargă acolo măcar ceva timp, dar, văzându-l cum se chinuie, a renunțat. Destinul i-a pregătit lui *A.H.Bular* o moarte pe potrivă pasiunii sale. Într-o zi, a încărcat prea multe cărți și le-a târât singur pe jos până acasă. A răcit, s-a îmbolnăvit de pneumonie și, în scurt timp, a decedat.

Dacă în *lato sensu bibliomania* se apropie cumva de *bibliofilie* (oricum, ambele stări se înscriu în sentimentul de dragoste pentru cărți), atunci în *stricto sensu* lucrurile nu stau în același fel: de vreme ce în primul caz iese la iveală o *obsesie* (chiar o *tulburare patologică*, după cum sunt tentați să creadă unii cercetători), în cel de-al doilea caz este vorba de o *pasiune firească* pentru lectură, cunoaștere, analiză, evaluare și colectare de cărți rare și valoroase. În aceeași ordine de idei, este important să specificăm că *bibliomania* se distinge semnificativ de *bibliotafie* [= *îngropatul cărților*], *bibliokleptomanie* [= *furtul compulsiv de cărți*], *biblioclastie* [= *tendința de a distruge sau de a mutila cărțile*] sau și *bibliofagie* [= *mâncatul cărților*].

Etimologie: din construcțiile lexicale grecești *biblion* [= *carte*] și *manie* [= *sufix care semnifică o „iubire exagerată de”*]

Sinonime: *bibliofilie*

Antonime: *bibliofobie*

Glosar multilingv:

- *bibliomania*[**engl.**];

- *bibliomanie* [fr.];
- *bibliomanie* [germ.];
- *библиомания*[rus.];
- *bibliomanía*[span.]

Concepte asociate: *bibliobibulie, bibliofilie, bibliofobie, bibliopsihologie*

Referințe bibliografice:

- *Bibliomanie* // L. Chihaia, L. Cifor, A. Ciobanu, M. Ciubotaru, D. Cobeș, E. Dima ș.a. Dicționar enciclopedic ilustrat / Prefață de M. Avram. – Chișinău: Editura Cartier, 1999. – P. 115.
- *Bibliomanie* // A. Scriban. Dicționarul limbii românești. Etimologii, înțelesuri, exemple, citații, arhaisme, neologisme, provincialisme. – Ediție anastatică îngrijită și prefațată de I. Opreșan. – Ediția a 2-a. – București: Editura Saeculum I.O., 2013. – P. 167.
- Davis L. J. *Obsession* – Chicago: *The University of Chicago Press*, 2008.
- Dibdin T. F. *The Bibliomania or Book-Madness* / Edited by P. Danckwerts. – Richmond: *Tiger of the Stripe*, 2006.
- Jackson H. *The Anatomy of Bibliomania*. - New York: *Farrar & Straus*, 1950.
- Koch T. *Tales for bibliophiles*. – Freeport: *Books for Libraries Press*, 1972.
- Merryweather F.S. *Bibliomania in the Middle Ages*. – Teddington: *Echo Library*, 2008.
- Metz B. *Bibliomania and the folly of reading* // *Comparative Critical Studies*. – 2008. – No 5 (2-3). – P. 249–269.
- Roland C. G. *Bibliomania* // *Journal of the American Medical Association*. – 1970. – No 212 (1). – P. 133–135.
- Sander M. M. *Bibliomania* // *Journal of Criminal Law and Criminology*. – 1943. – Volume 34. – P. 154–162.
- Weiner N.D. *On a bibliomania* // *The Psychoanalytic Quarterly*. – 1966. – No 35 (2). – P. 217–232.

*

*

*

- Берков П. Н. *О людях и книгах. Из записок книголюбца*. – Москва: Издательство *Книга*, 1965.
- *Библиомания* // Блейхер В. М, Крук И. В. Толковый словарь психиатрических терминов. – Москва: Издательство *EdwArt*, 2009. – С. 43.
- *Библиомания* // Гурьева Т. Н. Новый литературный словарь. – Ростов-на-Дону: Издательство *Феникс*, 2009. – С. 34.
- Куфаев М. Н. *Библиофилия и библиомания: Психофизиология библиофильства*. – Москва: Издательство *Книга*, 1980.
- Леонтьев А. А. *Психология читателя и книги. Краткое введение в библиологическую психологию* // Н. А. Рубакин. *Психология книги и читателя*. – Москва: Издательство *Книга*, 1977. – С. 3–10.

Primit 21.01.16